

Debata o kulturze – 7. Federalny Kongres Kultury

O tym, jakie miejsce zajmuje kultura w życiu publicznym Republiki Federalnej Niemiec, świadczy z pewnością zainteresowanie, jakim cieszą się niezmiennie od lat Federalne Kongresy Kultury (*Bundeskulturkongresse*) odbywające się cyklicznie co dwa lata w Berlinie od 2001 r. z inicjatywy powstałego w 1996 r. przy stowarzyszeniu *Kulturpolitische Gesellschaft e.V. (KuPoGe)* Instytutu ds. Polityki Kulturalnej (*Institut für Kulturpolitik – IfK*) w Bonn.

Federalne Kongresy Kultury zasługują na uwagę z różnych względów. Po pierwsze, ze względu na wagę i aktualność podejmowanej w trakcie obrad problematyki. Każdorazowo poruszane są tu bowiem istotne z punktu widzenia rozwoju kultury, a także polityki, gospodarki czy życia społecznego tematy. Po drugie, ze względu na wielowątkowość i wszechstronność kwestii dyskutowanych w ramach jednego nośnego hasła, tak by każdy z uczestników mógł poszerzyć i pogłębić swą wiedzę na interesujący go temat oraz by można było znaleźć stosowne rozwiązania. Po trzecie, ich znaczenie związane jest z tym, że poprzez swój ogólnokrajowy zasięg i uczestnictwo osób z dawnych i nowych krajów federacji stwarzają możliwość porównania różnych modeli działania przyjętych w różnych landach, jak i przedyskutowania różnorodnych stanowisk dotyczących zasadniczych kwestii związanych z polityką kulturalną i dziedzinami pokrewnymi, z ukierunkowaniem na ich przydatność w praktyce.

Ideą przewodnią kongresów jest sygnalizowanie i podejmowanie każdorazowo ważkich aktualnie tematów z zakresu polityki kulturalnej o znaczeniu ogólnopaństwowym.

Nr 132 / 2013
05'07'13

INSTYTUT ZACHODNI
im. Zygmunta
Wojciechowskiego
Instytut Naukowo-Badawczy,
Poznań

Autor:
Maria Wagińska - Marzec

Redakcja:
Marta Götz
Radosław Grodzki
Krzysztof Malinowski

Chodzi o przedstawienie konkretnych zagadnień i publiczną dyskusję nad nimi. Ich celem jest, aby poprzez dobór tematów i sposób ich ujęcia nakreślić i wytyczyć punkty ciężkości w tym dyskursie, tak by spełniały funkcje orientacyjne i były pomocne dla praktyki. Kongresy są zarazem miejscem spotkań dla aktorów różnorodnych płaszczyzn (decyzyjnych) i rozmaitych podmiotów zainteresowanych sferą polityki kulturalnej, stanowiąc dla nich platformę wymiany poglądów i ścierania się różnorodnych opinii. Należy podkreślić, że z uwagi na swą cykliczność i rangę kongresy zakorzeniły się na trwałe w kalendarium *meetingów* kulturalno-politycznych.

Za opracowanie koncepcji programowej kongresów i ich realizację odpowiedzialny jest *IfK*. Pracownicy Instytutu mogą przy tym korzystać z kompetencji, powiązań i doświadczeń członków stowarzyszenia *KuPoGe*. Tematy są proponowane przez zarząd stowarzyszenia i kuratorium *IfK* i uzgadniane z pełnomocnikiem rządu RFN ds. kultury i mediów oraz z *Bundeszentrale für Politische Bildung (BfPB)*, która od początku jest ścisłym partnerem i współorganizatorem kongresów, biorąc aktywny udział w ich przygotowaniu, przeprowadzeniu i finansowaniu.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że wszystkie dotychczasowe kongresy cieszyły się ogromnym zainteresowaniem polityków zajmujących się sprawami kultury i środowisk kulturalnych. Uczestniczyło w nich każdorazowo ok. 400-500 osób, co można uznać za swoisty ewenement. Kongresy znajdowały też należyty oddźwięk w mediach.

Tegoroczny kongres miał miejsce już po raz siódmy i odbył się w centrum konferencyjnym *Hotel Aquino* w Berlinie w dniach 13-14 czerwca 2013 r. Jego głównym organizatorem było stowarzyszenie *Kulturpolitische Gesellschaft e.V.* i *Institut für Kulturpolitik* (Bonn) przy współdziałaniu *Bundeszentrale für politische Bildung* (Berlin), w kooperacji z Niemieckim Sejmikiem Miast (*Deutscher Städtetag*). Osobami odpowiedzialnymi za wypracowanie koncepcji programowej byli: z ramienia *IfK*: dr Norbert Siebers, Ulrike Blumenreich, Patrick Föhl, Wolfgang Hippe oraz Franz Kröger, a z ramienia *Bundeszentrale für politische Bildung*: dr Sabine Engel i Milena Mushak.

W 7. Federalnym Kongresie Kultury wzięło udział ogółem ok. 410 osób, w tym aż 80 referentów, uczestników dyskusji panelowych i moderatorów. Wśród szerokiego spektrum uczestników (zarówno po stronie referentów i panelistów, jak też pozostałych uczestników) znaleźli się przede wszystkim: przedstawiciele różnych wydziałów Urzędu Pełnomocnika Rządu Federalnego ds. Kultury i Mediów (*BKM*), a także ministerstw krajowych, jak również prominentni politycy, decydenci różnych szczebli administracji państwowej, kierownicy wydziałów i referatów kultury władz krajowych i

komunalnych, przedstawiciele świata nauki i szkolnictwa artystycznego, związków i stowarzyszeń branżowych. W dyskusjach panelowych i forach wzięli też udział eksperci i reprezentanci rozmaitych organizacji kulturalnych i inicjatyw obywatelskich, jak również menadżerowie i doradcy ds. kultury, eksperci w dziedzinie gospodarki kulturowej, rozwoju miast, planowania przestrzennego *etc.* Uczestnikami obrad byli ponadto członkowie Komisji ds. Kultury i Mediów w *Bundestagu* oraz rzecznicy poszczególnych ugrupowań politycznych i parlamentarnych, a także goście z zagranicy (Holandii, Wielkiej Brytanii, Luksemburga, USA) oraz przedstawiciele prasy i radia.

Hasło tegorocznego kongresu brzmiało dość prowokacyjnie: „Kultura według planu”. Z podtytułu wynikało, że przedmiotem debaty będą strategie podbudowanej koncepcyjnie polityki kulturalnej. Uzasadniając dobór tematu, organizatorzy przypomnieli, iż kultura w swej idealistycznej koncepcji funkcjonuje jako coś „wyższego i czystego”, jako autonomiczna sfera społeczna, która nie powinna być naruszana ani ograniczana jakimikolwiek taktycznymi czy technicznymi względami (założeńiami), jako manifestacja „czystej istoty ludzkiej bez względu na zależności wynikające z funkcji społecznych” (Th. Adorno).

Nowa Polityka Kulturalna podjęta w RFN w latach siedemdziesiątych odstąpiła od takiej interpretacji, zakładając, że polityka kulturalna jest zarazem polityką społeczną opierającą się na poszerzonym pojęciu kultury. Chodziło raczej o to, by politykę kulturalną traktować jako kreatywne zadanie otwarte na rozwój, uwzględniające w istniejącym publicznym sektorze kultury również innowacje i alternatywy; zadanie zorientowane na dany cel. Instrumentem do realizacji tak rozumianej polityki było planowanie rozwoju kultury na poziomie komunalnym. Pierwszy plan rozwoju kultury został uzgodniony w 1976 r. przez Radę Miasta Osnabrück; w ślad za tym poszły również władze innych miast. Dostrzegając potrzebę chwili, stowarzyszenie *Kulturpolitische Gesellschaft* zorganizowało trzy publiczne sympozja w okresie od 1979 do 1981 r. na temat celów i metod opracowywania tego rodzaju planów; agitowano jednocześnie na rzecz ich sporządzania. Od początku wyczuwało się jednak „opór materii”. Nowe myślenie z trudem torowało sobie drogę; zbyt dużo było bowiem zastrzeżeń co do samej istoty (sensu) planowania w sferze kultury, a także obaw i wątpliwości „strażników” istniejącego stanu rzeczy, którzy wykazywali raczej nikłe zainteresowanie zmianami. W latach 80. pomysł koncepcyjnego ukierunkowania polityki kulturalnej zorientowanej na zmiany społeczne stawał się coraz bardziej punktem rekomendacyjnym legitymacji oficjalnej polityki kulturalnej. Przykładem może być projekt „Kultura 90” w Nadrenii Północnej-Westfalii

przedstawiający nowe modele i potrzeby działania w sferze komunalnej polityki kulturalnej oraz „Koncepcja sztuki” (1989/1990) landu Badenii-Wirtembergii bazująca na naukowej ekspertyzie zmian społecznych, uwypuklająca znaczenie kultury jako czynnika modernizującego.

Zjednoczenie obu państw niemieckich spowodowało, że na porządku dziennym stanęły początkowo zupełnie inne priorytety. Ważne było wówczas, aby zabezpieczyć i zmodernizować zagrożoną w swej materialnej (budowlanej) substancji infrastrukturę kulturalną. Obowiązywała wtedy zasada, iż „substancja kulturalna nie powinna doznać żadnego uszczerbku”. Przekonano się wówczas, że również w tym wypadku opracowanie koncepcyjne odgrywało ważną rolę. Federacja będąc jednym z ważnych aktorów polityki kulturalnej, wpłynęła znacząco, poprzez stworzenie programów pomocowych (np. „programu utrzymania substancji kulturalnej” czy „programu zachowania infrastruktury”), również na rozwój polityki kulturalnej w nowych krajach federacji, które wykształciły własne struktury i logikę wspierania.

Organizatorzy kongresu wychodząc z założenia, że w nowym stuleciu konieczność uprawiania polityki kulturalnej w sposób planowy, koncepcyjny będzie rzeczą coraz bardziej oczywistą, zwrócili uwagę, iż w obecnej sytuacji, za pomocą dostępnych środków finansowych z trudem da się zachować istniejącą infrastrukturę kulturalną i utrzymać ją na należyłym poziomie jakościowym. Względy demograficzne i zmiany w kulturze powodują zauważalny spadek publiczności w niektórych sferach (instytucjach) życia kulturalnego; wyraźne są zmiany zainteresowań. Ponadto regionalna różnorodność staje się coraz bardziej widocznym elementem dążenia do identyfikacji regionu, swoistym „wyróżnikiem”; na nowo odżywają dawne konflikty i walka o rozdział środków. Wszystko to powoduje, że w obecnej sytuacji jest rzeczą wielce pożądaną ukształtowanie na nowo polityki kulturalnej, dostosowujące ją do współczesnych wymogów i potrzeb. W opinii organizatorów jeszcze nigdy dotąd nie dołożono tylu starań na wszystkich płaszczyznach (komunalnej, regionalnej, krajowej i federalnej, a nawet europejskiej) o to, by politykę kulturalną traktować jako zadanie koncepcyjne, aby zakwestionować istniejące struktury i metody (procedury) oraz by włączyć aktorów i obywateli do udziału w tym procesie. 7. Federalny Kongres Kultury miał zatem na celu uwypuklenie współczesnych kierunków rozwoju polityki kulturalnej i umożliwienie dojścia do głosu ich aktorom, wyjaśnienie kwestii spornych i stworzenie perspektyw dla nowej, opartej na koncepcjach polityki kulturalnej.

Program 7. Federalnego Kongresu Kultury został podzielony na dyskusje panelowe i fora. Podczas paneli prezentowano i dyskutowano zasadnicze kwestie raczej ogólnie i w miarę szeroko, natomiast fora służyły do omawiania wybranych

zagadnień bardziej szczegółowo, intensywnie. Ich celem było pogłębienie tematu (argumentacji), a także zaprezentowanie projektów dobrze funkcjonujących w praktyce, jak również wzorcowych instytucji bądź inicjatyw. Dyskusje panelowe z udziałem fachowców i moderatora poprzedzone były zawsze krótkim referatem wprowadzającym.

Obecny na kongresie pełnomocnik rządu federalnego ds. kultury i mediów Bernd Neumann w swym wystąpieniu inauguracyjnym podkreślił, iż w jego przekonaniu kultura i sztuka powinny być wolne i mieć możliwość swobodnego rozwijania się; natomiast polityka kulturalna powinna stwarzać należyte warunki ramowe dla ich rozwoju. Toteż zasadą, jakiej przestrzega pełniąc swój urząd, jest nieingerowanie w sprawy kultury. W swym przemówieniu Neumann skoncentrował również uwagę na zależnościach i kompetencjach federacji i krajów związkowych w dziedzinie kultury, wynikających z federalnego systemu RFN. Odniósł się też do dyskutowanej ostatnio burzliwie kwestii konieczności uszczuplenia infrastruktury kulturalnej, opowiadając się zdecydowanie za jej utrzymaniem.

Trzeba przyznać, że kongres został przygotowany tak pod kątem merytorycznym, jak też organizacyjnym niezwykle skrupulatnie, kompetentnie i z dużym rozmachem. Liczny udział wielu prominentnych osób świata polityki, nauki, kultury, a także innych dziedzin życia (gospodarki kultury, marketingu, *managementu etc.*) z całych Niemiec dowodzi, że te cykliczne imprezy zakorzeniły się już na stałe w świadomości opinii publicznej RFN. Niezmiernie istotne było to, że kongres stanowił okazję do cennej wymiany myśli (opinii) i doświadczeń w zakresie polityki kulturalnej oraz rozwiązań przyjętych w skali całego kraju w różnych (dawnych i nowych) krajach związkowych. Tak szeroka platforma dialogu umożliwiała porównanie rozmaitych (często skrajnie różnych) modeli działania w sferze kultury, funkcjonujących w praktyce. Wszystko to sprawia, że kolejny federalny kongres kultury dotyczący przyszłego kształtu polityki kulturalnej w RFN stał się swoistym wydarzeniem społeczno-politycznym w skali kraju.

Maria Wagińska-Marzec – germanista, adiunkt, pracownik Instytutu Zachodniego w Poznaniu, zainteresowania badawcze: kultura w zjednoczonych Niemczech, polsko-niemieckie stosunki kulturalne.

